

PODSTAWOWE KIERUNKI PRAC NAUKOWYCH W OGRODACH BOTANICZNYCH UKRAINY

The main topics of scientific investigation of the botanical gardens in Ukraine

*Nadežda TROFIMENKO

Centralny Ogród Botaniczny Ukraińskiej Akademii Nauk, 252014, Kijów, Timiryzew 1, Ukraina

* Tłumaczyła mgr farm. Maria Stasiulewicz, Uniwersytet Polski w Wilnie przy Stowarzyszeniu Naukowców Polsków Litwy, 2601 Vilnius, Litwa, Subačiaus 5.

Na Ukrainie funkcjonuje obecnie 25 ogrodów botanicznych, należących do Akademii Nauk, uniwersytetów, instytutów oraz samorządów miejskich. Ponadto przy wyższych uczelniach, szkołach zawodowych i stacjach naukowo-badawczych istnieje 15 arboretów, które można nazwać wyspecjalizowanymi ogrodami botanicznymi.

Do zadań ogrodów botanicznych na Ukrainie - wypełnianych przez nie całkowicie lub częściowo - należy:

- hodowla i introdukcja nowych roślin ozdobnych, owocowych, leczniczych, przemysłowych oraz roślin na paszę,
- zachowanie rzadko spotykanych, zanikających gatunków i doskonalenie metod ich uprawy,
- utrzymywanie banku genów roślin dziko rosnących i uprawnych,
- opracowywanie podstaw naukowych w celu otrzymania nowych odmian,
- badania naukowe z zakresu biologii, ekologii, fizjologii i cytologii roślin,
- działalność naukowo-dydaktyczna.

Badania naukowe w ogrodach botanicznych Ukrainy obejmują dwa podstawowe kierunki:

- biologiczne podstawy racjonalnego wykorzystania i ochrony świata roślinnego.

- introdukcję i aklimatyzację roślin.

Łącznie prowadzi się 65 tematów naukowo-badawczych. Wszystkie sterowane są przez Radę Ogrodów Botanicznych Ukrainy, której przewodniczy dyrektor Centralnego Ogrodu Botanicznego im. N.I. Griszkoprof. T.M. Czerewczenko. W ciągu ostatnich lat w ogrodach botanicznych Ukrainy rozwinęły się nowe kierunki naukowe, obejmujące nowe zagadnienia współczesnej biologii: allelopatię, fitowzornictwo, botanikę medyczną i przemysłową, naukowe podstawy lokalizowania, budownictwa i rekonstrukcji parków i ogrodów botanicznych, wdrażanie do produkcji nowych roślin o różnorodnym zastosowaniu, biotechnologię rozmnażania introducentów.

Allelopatię czyli chemiczne wzajemne oddziaływanie roślin zapoczątkował akademik A.M. Grodziński. Obecnie bada się oddziaływanie roślin w agrocenozach, opracowywane są testy dla oznaczania stopnia zmęczenia gleby, co umożliwi przewidywanie stabilności agrosystemów.

Ten kierunek badań skupiony jest głównie w Centralnym Ogrodzie Botanicznym.

Wszystkie ogrody botaniczne i parki ukierunkowują swe prace na doskonalenie zielonej szaty miast i innych miejscowości. Wiele uwagi

poświęca się doborowi roślin i doskonaleniu metod zdobienia wnętrz o różnym przeznaczeniu. Badania te stanowią część kierunku fito-wzornictwa, którego celem podstawowym jest stworzenie człowiekowi komfortowych warunków życia i działalności za pomocą roślin.

Pokonywanie aktualnych problemów wzbogacania zasobów roślinnych ściśle wiąże się z naukowym opracowaniem efektywności metod rozmnażania roślin. W ogrodach botanicznych prowadzona jest selekcja nasion introducentów, a także badania dotyczące rozmnażania wegetatywnego.

W Centralnym Ogrodzie Botanicznym opracowano metodę klonalnego rozmnażania storczyków i innych roślin tropikalnych oraz przetestowano rośliny otrzymane metodą hodowli tkankowej, co pozwala otrzymywać rośliny wolne od chorób.

W Ogrodzie Botanicznym Uniwersytetu Ki-jowskiego opracowano metody mikroklonalne dla wielu roślin. W Ogrodzie Botanicznym przy Uniwersytecie w Odessie, w efekcie prac nad trudno ukorzeniającymi się roślinami zaczęto stosować m.in. ultradźwięki, promienie laserowe i preparat "Fito 3".

Introdukcja roślin, czyli wprowadzanie ich na nowe tereny i w nowe warunki, nadaje znaczenia oddziałom ochrony roślin i kwarantanny. Oddziały takie działają we wszystkich większych ogrodach botanicznych Ukrainy. Opracowywuje się także zasady budownictwa nowych parków i ogrodów botanicznych, dążąc do objęcia ich siecią podstawowych ośrodków administracyjnych i przemysłowych. Zasady opracowano już dla 35 ogrodów botanicznych różnego typu. Prowadzi się też, na podstawie naukowej, rekonstrukcję już istniejących parków i ogrodów.

W ciągu ostatnich lat ogrody botaniczne Ukrainy zajmują się opracowaniem podstaw i metod zwiększenia odporności roślin na zanieczyszczenia przemysłowe, a także optymalizacji środowiska naturalnego, tworząc hodowlane fitocenozy na terytorium przedsiębiorstw przemysłowych. Wiodącymi ogrodami w tej dziedzinie są Ogrody Botaniczne Doniecka i Krzywego Rogu. Tam bada się też procesy fizjologii i adaptacji introducentów w niekorzystnych warunkach otaczającego je środowiska.

Wykorzystanie i doskonalenie genetycznych metod selekcji, a mianowicie: hybrydyzacji, chowu wsobnego, selekcji genetycznej i selekcji populacyjnej, umożliwiło otrzymanie roślin o nowych cechach, tzn. nowych odmian roślin.

W większości ogrodów botanicznych istnieją kolekcje roślin rzadko spotykanych i zanikających oraz roślin endemicznych. Obecnie prace idą w kierunku stworzenia podstaw naukowych zachowania banku genetycznego i odnowy zasobów w warunkach naturalnych, a także w kierunku uświadamiania ludzi o konieczności ochrony roślin. Doskonali się też metody hodowli.

W Centralnym Ogrodzie Botanicznym Akademii Nauk Ukrainy im. N.I. Griszko znajduje się największa kolekcja roślin endemicznych i reliktowych, roślin rzadko spotykanych i zanikających (około 500 gatunków). Rezultaty badań naukowych tego Ogrodu wykorzystywane są w różnych gałęziach gospodarki narodowej, a wcześniej publikowane w postaci artykułów w prasie, prac zbiorowych, książek oraz wygłaszane na konferencjach naukowych.

Przodujące ogrody botaniczne współpracują z wieloma placówkami naukowymi za granicą. Współpraca polega na wymianie naukowej, wymianie katalogów i nasion z ponad 500 zagranicznymi placówkami botanicznymi.